

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvæ Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1605

Epist. CXXIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53700](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53700)

EPIST. CXXIII.

TENVEM aut vilem victum decreto animi, & fame, bonum optandumque fieri. Hoc usurpandum etiam divitibus: quis scit an non opus habituris? Consuetudo, & alieni mores, ne abducant. Sperne & indicia aut voces alienas.

ITINERE confectus incommodo magis, quam longo, in Albanum meum nocte multâ perueni. Nihil habeo paratum, nisi me. Itaque in lecto lassitudinem pono: hanc coqui, hanc pistoris moram boni consulo. Mecum enim de hoc ipso loquor, quam nihil sit graue, quod leniter excipias: quam indignandum nihil, nisi ipse indignando adstruas. Non habet panem meus pistor: sed habet villicus, sed habet atrienfis, sed habet colonus. Malum panem, inquis. Expecta, bonus fiet: etiam illum tenerum tibi & filigineum fames reddet. Ideo non est antè edendum, quam illa imperet. Expectabo ergo: nec antè edam, quam aut bonum panem habere cœperero, aut malum fastidire defiero. Necessarium est, paruo assuescere. Multæ difficultates locorum, multæ temporum etiam locupletibus & instructis ¹ à diis optantem prohibent & occurrunt. Quidquid vult, habere nemo potest: illud potest, nolle quod non habet: rebus oblati hilaris uti. Magna pars libertatis est, benèmoratus venter, & contumeliæ patiens. Æstimari non potest, quantam voluptatem capiam ex eo, quod lassitudo mea sibi ipsi acquiescit. Non vnctiones, non balneum, non vllum aliud remedium quam temporis quæro. Nam quod labor contraxit, quies tollit: hæc qualiscumque cæna ² adiiciali iucundior erit. Aliquando enim experimentum animi sumpsi subitum: hoc est, simplicius & verius. nam vbi se præparauit, & indixit sibi patientiam, non æquè apparet, quantum habeat veræ firmitatis. Illa sunt certissima argumenta, quæ ex tempore dedit, si non tantum æquus molestus, sed placidus adspexit: si non excanduit, non litigauit, si quod dari deberet, ipse sibi non desiderando suppleuit, & cogitauit, aliquid consuetudini suæ, sibi nihil deesse. Multa quam superuacua essent, non intelleximus, nisi cum deesse cœperunt. Vtebamur enim illis, non quia debebamus, sed quia habebamus. Quam multa autem paramus, quia alij parauerunt? quia apud plerosque sunt? Inter causas malorum nostrorum est, quod viuimus ad exempla: nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur. Quod, si pauci facerent, nollemus imitari: cum plures facere cœperunt, quasi honestius sit, quia frequentius, sequimur: & recti apud nos locum tenet error, vbi publicus factus est. Omnes iam sic peregrinantur, ut illos ³ Numidarum præcurrat equitatus, ut agmen cursorum antecedit. turpe est, nullos esse, qui occurrentes vitâ deiciant, qui honestum hominem venire magno puluere ostendant. ⁴ Omnes iam mulos habent, qui crystallina & murthina, & cæcata magnorum artificum manu, portent. turpe est, videri, eas te habere sarcinas, quæ tutò concuti possint. Omnium pædagia ⁵ oblita facie vehuntur, ne sol, ne frigus teneram cutem lædat. turpe est, neminem esse in comitatu puerorum, cuius sana ⁶ facies medicamentum desideret. Horum omnium sermo vitandus est. hi sunt, qui vitia

EPIST. CXXIII. I. A DIIS OPTANTEM.] *Corrupta sunt. libri variant: meus, locupletibus cum instructis duobus optantem: alij, à diebus optantem. Occurrebat mihi, à diu optatis: si quis sagacior, promat. Nam Muretus hic obtenebrat: instructis ac regibus octauam prohibent: videreturque ad horam cana referre, de qua non est sermo.*

2. ADIICIALI.] *Sive Aditiali, de qua supra epist. xcv. E libro tamen magis est ut legas, Diali: & capias Iouis epulum, in Capitolio.*

3. NUMIDARVM PRÆCURRAT.] *Suprà, epist. lxxxvii. Cursores & Numidas, & multum ante*

se pulueris agentem. Nam prærà ambitione scilicet, ob famam veterem Numidici equitatus, tales in itinere adesse sibi diuites isti volebant, & agmen ducebant. Notauit, & firmaui exemplis ad 11. Hist. Taciti.

4. OMNES IAM MVLOS HABENT.] *Alj, multos. nec malè Pincianus, famulos.*

5. OBLITA FACIE.] *Succo, aut ossa, siue alio contra solem medicamento: ne tenera cutis scilicet laederetur, aut nigresceret.*

6. MEDICAMENTVM.] *Sic appellat & Iuuenalis, de faminis:*

Sed quæ mutatis inducitur atque fouetur

Tot

A vitia tradunt, & aliò aliunde transferunt. Pessimum genus hominum videbatur, ⁷ qui verba gestarent: sunt quidam qui ⁸ vitia gestant. Horum sermo multum nocet. nam etiam si non statim officit: semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Quemadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem illam ac dulcedinem cantus, quæ cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum, & prava laudantium sermo, diutius hæret quam auditur: nec facile est, animo dulcem sonum excutere. prosequitur & durat, & ex intervallo recurrit. Ideò claudendæ sunt aures malis vocibus, & quidem primis. Nam cum initium fecerunt, admixtæque sunt, plus audent. Inde ad hæc peruenitur verba: Virtus & philosophia, & iustitia, verborum inanium crepitus est. Vna felicitas est, bona vita: ⁹ facere omnia liberè, frui patrimonio. hoc est viuere, hoc est se mortalem esse meminisse. Fluunt dies, & irreparabilis vita decurrit. Dubitamus ¹⁰ quod iuuat facere, & ætati non semper voluptates decerpituræ, interim dum potest, **B** dum poscit, ingerere? Quid iuuat frugalitate vltro mortem præcurrere, & quidquid illa ablatura est, iam sibi interdiceret? Non amicam habes, non puerum, qui amicæ moueat inuidiam. quotidie sobrius prodis: sic cænas, ¹¹ tamquam ephemeridem patri approbaturus. Non est istud viuere, sed alienæ vitæ interesse. Quanta dementia est, heredi suo procurare, & sibi negare omnia, vt tibi ex amico inimicum magna faciat hereditas? Plus enim gaudebit tuâ morte, quò plus acceperit. Istos tristes & superciliosos alienæ vitæ censores, suæ hostes, publicos pædagogos, assis ne feceris: nec dubitaueris, bonam vitam, quàm opinionem bonam malle. Hæ voces non aliter fugiendæ sunt, quàm illæ, quas Vlyxes nisi alligatus, præteruchi noluit. Idem possunt: abducunt à patriâ, à parentibus, ab amicis, à virtutibus, & in turpem vitam miseros turpius illidunt. Quanto fatius est, rectum sequi limitem, & eò se perducere, vt ea demum sint tibi iucunda, quæ honesta: Quod assequi poterimus, si fecerimus duo esse genera rerum, quæ nos aut inuitent, aut fugent. Inuitent; vt diuitiæ, voluptates, forma, ambitio, cetera **C** blanda & arrendentia. Fugent; labor, mors, dolor, ignominia, victus astrictior. Debemus iraque exerceri, ne hæc timeamus, ne illa cupiamus. In contrarium pugnemus, & ab inuitantibus recedamus, ¹² aduersus potentia concitemur. Non vides, quàm diuersus sit ascendentium habitus, & descendentium? qui per pronum eunt, resupinant corpora: qui in arduum, incumbunt. Nam si descendas, pondus suum in priorem partem dare: si ascendas, retrò abducere, cum vitio, Lucili, consentire est. In voluptates descenditur: in res asperas & duras, subeundum est. hîc impellamus corpora, illîc refrænemus. Hoc nunc me existimas dicere, eos tantum perniciosos esse auribus nostris, qui voluptatem laudant, qui doloris metum, per se formidabilis rei, incutiunt? Illos quoque nocere nobis existimo, qui nos sub specie Stoicæ sectæ hortantur ad vitia. Hoc enim iactant: solum ¹³ sapientem & doctum, esse amatorem. ¹⁴ solus aptè ad hanc artem, æquè combi-

combi-

D Tot medicaminibus, coctæq; siliginis offas Accipit, & madidæ facies dicitur. an vlcus? *Tertullianus de virgin. uelendis.* Et faciem morosiorum lauacro macerant, forsitan & aliquo eam medicamento interpolant.

7. QVI VERBA GESTARENT.] *Accipio de calumniatoribus, susurrionibus, lingualis, qui ab aliis accepta seruant, & velut ad alios ferunt, & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, sed ea tollunt & gestant.*

8. VITIA GESTANT.] *Transferenda in alios.*

9. FACERE OMNIA LIBERÈ.] *Pincianus uellet à suis, facere, esse, bibere. vt Facere res Venereas notaret, esseq; illud Sardanapali, Lude, ede, bibe: & sanè nostri etiam libri illuc eunt. Sed tum ego malim, Vna felicitas est, bonam vitam facere: esse, bibere, frui. Felicitas est, inquit, agere bonam vitam: quam illam? edere, bibere, & quæ sequuntur.*

Ita post aliquot lineas Bonam vitam appellat, hodierno etiam idiotismo nostro.

10. QVOD IUUAT FACERE.] *Fortè, Quoad.*

11. TAMQVAM EPHEMERIDEM.] *Diarium tuum, & rationes.*

12. ADVERSVS POTENTIA.] *Scripti libri, potentia: fortassis, impotentia: superba, dura, minantia. Sententiam tale poscere, clarum est. Gruterus, impotentia, nec male.*

13. SAPIENTEM ET DOCTVM.] *Sic distinxit, & iungi illa duo uelim: nam Doctus, Stoicâ lingua est Sapiens, vt monui Manuduct. 11. Dissert. 1. Neque enim audio, qui Doctam ad Amatorem referunt, & coniungunt.*

14. SOLVS APTE.] *Corrupta sunt, fortassis, Solus æquè ad hanc artem combibendi: vt sequens illud, æquè, tollatur.*

LL

15. QVOS

combibendi & conuiuandi, sapiens est peritissimus. Quæramus, ad quam usque ætatem iuuenes amandi sint. Hæc Græcæ consuetudini data sint: nos ad illa potius aures dirigamus: Nemo est casu bonus: discenda virtus est. Voluptas humilis res & pusilla est, & in medio habenda pretio, communis cum mutis animalibus, ad quam minima & contemptissima aduolant. Gloria vanum & volatile quiddam est, auræque mobilius. Paupertas nulli malum est, nisi repugnant. Mors malum non est: quid quereris? sola ius æquum est generis humani. Superstitio error insanus est: amandos timet; quos colit, violat. Quid enim interest, utrum deos neges, an infames? Hæc discenda, imò ediscenda sunt. non debet excusationes vitio philosophia suggerere. Nullam habet spem salutis æger, quem ad intemperantiam medicus hortatur.

EPIST. CXXIV.

B

CONTRA Epicuræos, in Ratione, non Sensu, Bonum esse. Itaque infantes nondum eius capaces: neque plenum est, nisi tibi plena Ratio. Quomodo intelligam in me esse? si extra me nihil queram.

POSSVM multa tibi veterum præcepta referre,
Ni refugis, tenuisque piget cognoscere curas.

Non refugis autem, nec vlla te subtilitas abigit. Non est elegantiae tuæ, tantum magna sectari. Sicut illud probo, quod omnia ad aliquem profectum redigis, & tunc tantum offenderis, ubi summam subtilitate nihil agitur: quod ne nunc quidem fieri laborabo. Quæritur, utrum sensu an intellectu comprehendatur bonum. Huic adiunctum est, in mutis animalibus & infantibus non esse. Quicumque voluptatem in summo ponunt, sensibile iudicant bonum: nos contra intelligibile, qui illud animo damus. Si de bono sensus iudicarent, nullam voluptatem reiiceremus: nulla enim non inuitat, C nulla non delectat. Et e contrario nullum dolorem volentes subiremus: nullus enim non offendit sensum. Præterea, non essent digni reprehensione, quibus nimium voluptas placet, quibusque summus est doloris timor. Atqui improbamus gulæ ac libidini addictos; & contemnimus illos qui nihil viriliter ausuri sunt doloris metu. Quid autem peccant, si sensibus, id est, iudicibus boni ac mali, parent? his enim tradidisti appetitionis & fugæ arbitrium. Sed videlicet ratio isti rei præposita est, quemadmodum debeat de vitâ, quemadmodum de virtute, de honesto, sic & de bono maloque constitui. Nam apud istos vilissimæ parti datur de meliore sententia, ut de bono pronunciet sensus, obtusa res & hebes, & in homine quàm in aliis animalibus tardior. Quid si quis velit non oculis, sed tactu minuta discernere? subtilior ad hoc nulla acies, quàm oculorum, & intentior daretur, bonum malumque dignoscere. Vides in quantâ ignorantia veritatis versetur, & quàm humi sublimia ac diuina proiecerit, apud quem de summo bono maloque iudicat tactus. Quemadmodum, inquit, omnis scientia atque ars aliquid debet habere manifestum, sensu comprehensum, ex quo oriatur & crescat: sic beata vita fundamentum & initium à manifestis ducit, & eo quod sub sensum cadit. Nempe vos à manifestis beatam vitam sui initium capere dicitis. Dicimus beata esse, quæ secundum naturam sunt: quid autem secundum naturam sit, palam & protinus apparet, sicut quid sit integrum. Quid est secundum naturam? quod contingit & protinus nato, non dico bonum, sed initium boni. Tu summum bonum voluptatem infantiae donas, ut inde incipiat nascens, quò consummatus homo peruenit. Cacumen radice loco ponis. Si quis diceret illum in materno utero iacentem vixque inceptum, tenerum, & imperfectum, & informe, iam in aliquo bono esse, aperte videretur errare. Atqui quantum inter-

15. QVOS COLIT, VIOLAT.] De Clem. 11. cap. v. Religio Deos colit, Superstitio violat.

EPIST.